

rowski, 1869—1939)¹. Dezvoltarea sensului de ‘sărăcie, mizerie’ în limba polonă poate fi pusă în legătură cu faptul că brinza, ca și mămliga și ceapa, era în trecut mîncarea săracului. Pe de altă parte, chiar frazeologia destul de bogată a cuvîntului în limba romînă («zgîrie brînză», «n-ai făcut nici o brînză!» ș.a.) ne duce la ideea de ‘cantitate mică, puțin’ — iar de aci la sensul de ‘sărăcie’ din polonă nu mai e decît un pas. Din exemplele citate rezultă că în Polonia acest nou sens a luat naștere nu mai devreme de a doua jumătate a sec. al XIX-lea și poate fi pus în legătură cu viața de boem a intelectualității orășenești. Cu acest sens l-am auzit și noi prin decembrie 1961 («To nie hotel, panie, to sama bryndza!»)². Cazul nu este unic în limba polonă: un alt aliment, castraveții, sub formă de salată, poartă curent numele de *mizeria* (<lat. *miseria*, v. SD IV, 747). Evoluția e inversă, dar semnificativă.

dżuma <rum. *ciumă* (czyt. *czume*) — wrzód, zaraza >, (II, 636). Cu sensul propriu de ‘boală epidemică, ucigătoare...’ se dau citate din Wanda Melcer (n. 1896), W. Gomulicki (1851—1919), K. Szajnocha (1818—1860), H. Rzewuski (1791—1866) și Adam Mickiewicz («*Dżuma za nimi w ślad biegle*», în *Konrad Wallenrod*). Ca termeni speciali sînt amintiți *dżuma płucna* și *dżuma dymienicza* (*gruczołowa*), cu cite un citat din lucrări de specialitate. Cu sens figurat se dă un citat din Ignacy Maciejowski — Sewer («*dżuma zwątpienia*» — ‘ciuma îndoielii’, din romanul *Nafta*, 1894). Derivate: *dżumowy*, adj., fără exemple, atestat prima dată în SW, spre deosebire de *dżuma* care fusese înregistrat încă de SWil. Istoria acestui cuvînt în limba polonă nu este lipsită de interes. La Linde încă nu apare. Îl găsim de-abia în SWil I, 289, dar fără etimologie. În continuare, dicționarele dau etimologii diferite: SW I, 669 și SA 48 din turcă; Łukasik 185, SWO 165 și, după el, actualul SD, din română. Dicționarele etimologice conțin de asemenea păreri diferite: la noi, Cihac 58, Tiktin 367 și Candrea 279 admit un împrumut din limbile slave de sud (v. slavă, sîrbă), unde a intrat de altfel tot din turcă; DLRM 150: din lat. *cyma* ‘umflătură’. La poloni Brückner nu lămurește cu nimic situația: «sîrbă, rusă, turcă *żuma*, pătruns în sec. XV din ebraică» (SEJP 114). Miklosich EW 419, Vasmer III 354, Slawski 214 înclină spre un împrumut din turcă, eventual prin filieră ucraineană, singura limbă slavă de altfel în care, ca și în polonă, apare și *dżuma* alături de *żuma*. În privința căilor de pătrundere a termenului în polonă credem că trebuie avute în vedere datele furnizate de dialecte, pe de o parte, date care duc la concluzii diferite. În primul rînd, trebuie subliniat că termenul este folosit prima dată de scriitorii romantici polonezi Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki, Henryk Rzewuski, în opere cu teme orientale, despre realități orientale sau scrise chiar pe teritoriu oriental. J. Slowacki este autorul unui lung și frumos poem, «Tatăl ciumaților», scris pe vremea călătoriei sale în Orientul Apropiat. Din cele șase atestări ale acestui cuvînt la Mickiewicz³, în afară de exemplul citat de SD din *Konrad Wallenrod* (este vorba de balada *Alpuhara*, tot cu temă orientală: lupta maurilor cu spaniolii în Evul Mediu), găsim termenul și în poemul *Giaur*, în expresia *krymska dżuma* (ciuma de Crimeea). Într-o notă la *Konrad Wallenrod* Mickiewicz scrie: «Na wschodzie przed zja-

¹ Astăzi în Polonia *bryndza* se numește numai brinza frămîntată, foarte grasă, avînd un gust și miros specific (se vinde în cutii sau coșulețe bine închise); toate celelalte brînzeturi, cașuri, etc. sînt denumite cu un termen general slav, *ser*.

² «Asta nu-i hotel, domnule, curată mizerie!».

³ După cartoteca volumului II al *Dicționarului limbii lui Adam Mickiewicz*, aflat în lucru la Toruń (Polonia).